

Pe puntea dintre lipsa unei reglementări edificatoare și imaginație juridică - argumente în sensul posibilității reținerii în sarcina persoanei juridice a unei infracțiuni contra libertății și integrității sexuale

Drd. Ionuț-Daniel Vilceanu

Facultatea de Drept, Universitatea din București

Rezumat: *De-a lungul timpului, cu precădere în ultimii 20 de ani, atenția legiuitorului asupra răspunderii penale a persoanei juridice a fost una ascendentă. Este o realitate faptul că, în prezent, se recunoaște, teoretic cel puțin, posibilitatea reținerii răspunderii penale a persoanei juridice pentru orice infracțiune. Codul penal român consacră o răspundere penală generală în cazul persoanei juridice, lăsând la aprecierea judecătorului posibilitatea reținerii unei anumite infracțiuni în sarcina acesteia în calitate de autor, coautor, complice sau instigator. În cadrul prezentei lucrări, vom încerca să identificăm argumentele ce pot fi utilizate pentru a justifica posibilitatea reținerii în sarcina persoanei juridice a unei infracțiuni contra libertății și integrității sexuale. Astfel, vom analiza, pe rând, reținerea calității de participant, iar, ulterior, vom analiza posibilitatea reținerii autoratului sau coautoratului la infracțiunile contra libertății și integrității sexuale în sarcina persoanei juridice.*

Cuvinte cheie: *persoană juridică, răspundere penală, infracțiuni contra libertății și integrității sexuale, viol, agresiune sexuală, hărțuire sexuală.*

On the bridge between the lack of an edifying regulation and legal imagination - arguments in favor of the possibility of holding a legal entity accountable for a crime against sexual freedom and integrity

Abstract: *Over time, particularly in the last 20 years, there has been a growing focus on the criminal liability of legal persons. It is a reality that, at present, the possibility of holding a legal person criminally liable for any crime is recognized, at least in theory. The Romanian Penal Code establishes a general criminal liability for legal persons, leaving it to the judge's discretion to determine whether a particular crime can be attributed to it as a perpetrator, co-perpetrator, accomplice, or instigator. In this paper, we will attempt to identify the arguments that can be used to justify the possibility of holding a legal person liable for a crime against sexual freedom and integrity. Thus, we will analyze, in turn, the attribution of the status of a participant, and subsequently, we will analyze the possibility of attributing perpetration or co-perpetration of crimes against sexual freedom and integrity to a legal person.*

Key words: *legal person, criminal liability, crimes against sexual freedom and integrity, rape, sexual assault, sexual harassment.*

CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE

Legiuitorului român a renunțat la tehnica legislativă consacrată în Legea nr. 301/2004 constând în întocmirea unei liste cu infracțiunile susceptibile de a fi reținute în sarcina persoanei juridice, fapt ce creează premisele analizei problematice reținerii în cazul persoanei juridice a unor infracțiuni care, în aparență sau în esență, nu pot fi comise de către aceasta. Deși legiuitorul român și-a manifestat tot mai pronunțat interesul pentru reglementarea răspunderii penale a persoanei juridice, persistă în peisajul juridic penal actual numeroase neclarități privind posibilitatea reținerii în sarcina acestor entități juridice a unor diferite categorii de infracțiuni. Plecând de la principiul că în dreptul nostru răspunderea penală a persoanei juridice este una generală, aceasta putând răspunde pentru orice infracțiune, vom analiza în ce măsură este aplicabil acest principiu și în privința infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale.

Textele legale ce incriminează faptele contra libertății și integrității sexuale prevăd anumite circumstanțieri privind subiectul activ, unele dintre acestea arătând că, în viziunea legiuitorului, în momentul incriminării a fost avută în vedere o persoană fizică, iar nu o persoană juridică. Infracțiunile de „viol”, „viol săvârșit asupra unui minor”, „agresiune sexuală” și „agresiune sexuală săvârșită asupra unui minor” prevăd, în cazul variantelor agravate, o calitate specială a subiectului activ, anume acela de „membru de familie sau de persoană care conviețuiește cu victima”. Având în vedere definiția dată de art. 177 C.pen. membrului de familie, rezultă că persoana juridică este (și în mod firesc, de altfel) exclusă de la posibilitatea de a comite infracțiuni pentru care legea cere acest subiect activ. Asemeni calității de „membru de familie”, și în privința sintagmei „persoană care conviețuiește cu victima” se impun, în general aceleași argumente. A conviețui înseamnă a trăi împreună în același loc cu cineva, a coabita. O persoană juridică, având în vedere modul propriu de funcționare și organizare și, totodată, faptul că aceasta nu are o existență fizică proprie, aceasta nu poate „conviețui” cu o altă persoană. Astfel, în principiu, aceste variante agravate ar trebui privite ca fiind străine de persoana juridică, fiind în prezența unei imposibilități de a reține în sarcina acesteia o variantă agravată în care subiectul activ autor sau coautor să fie un membru de familie sau o persoană care conviețuiește cu victima.

În ceea ce privește calitatea de „major” cerută subiectului activ, această calitate a subiectului activ regăsită în textele de lege aferente infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale este edificatoare în demersul identificării încadrărilor ce pot fi reținute în sarcina persoanei juridice în calitate de autor sau coautor. Astfel, trebuie menționat că o astfel de calitate cerută subiectului activ este incompatibilă cu reținerea în sarcina persoanei juridice a calității de autor sau coautor. Persoana juridică, în mod evident, nu poate avea calitatea de „major”. Această calitate cerută de textul de lege incriminator este una specifică exclusiv persoanei fizice. Realizând o analiză a textelor legale ale capitolului VIII din C.pen., observăm că această calitate cerută subiectului activ se regăsește în conținutul infracțiunilor următoare: „viol săvârșit asupra unui minor”, „agresiune sexuală săvârșită asupra unui minor”, „determinarea sau înlesnirea întreținerii de acte sexuale sau de natură sexuală între minori”, „coruperea sexuală a minorilor” și „racolarea minorilor în scopuri sexuale”.

Din această pricină, ar putea părea superfluă continuarea analizei în privința acestor infracțiuni. Cu toate acestea, textul legal al infracțiunilor de „viol”, „agresiune sexuală” și „hărțuire sexuală”, nu prevăd această calitate a subiectului activ, fapt ce face utilă continuarea prezentului demers. Astfel, prezenta lucrare se va apleca, cu precădere, asupra

analizei posibilității reținerii în sarcina persoanei juridice a uneia dintre cele trei infracțiuni precizate anterior, acestea fiind cele care au trecut „testul subiectului activ”. Cu titlu preliminar, am putea afirma că, prin prezenta lucrare, urmează să stabilim, de asemenea, dacă reținerea în sarcina unei persoane juridice a vreuneia dintre infracțiunile contra libertății și integrității sexuale poate conduce la soluții absurde sau care frizează simțul realității.

Astfel, analizând impedimentele legate de subiectul activ, concretizate în calități ale acestuia ce nu pot fi conciliate cu modul de reglementare a statutului unei persoane juridice, am observat că există infracțiuni prevăzute în capitolul VIII din C.pen. care nu pot fi săvârșite de persoana juridică în calitate de autor sau de coautor (art. 218¹, art. 219¹, art. 219², art. 221, art. 222, art. 222¹). Cu toate acestea, în privința art. 218 C.pen (violul) și art. 219 C.pen (agresiunea sexuală), nu am identificat impedimente ce țin de subiectul activ, cu excepția variantelor agravate prevăzute în art. 218 alin. 3 lit. b) și art. 219 alin. 2 lit. b), atunci când fapta a fost comisă de către un membru de familie sau de către o persoană care conviețuiește cu victima.

Depășind aceste elemente introductive (edificatoare, de altfel), vom analiza, pe rând, reținerea calității de participant la infracțiunile contra libertății și integrității sexuale (I), iar mai apoi vom argumenta posibilitatea reținerii autoratului sau coautoratului (II) în sarcina persoanei juridice.

I. PERSOANA JURIDICĂ - PARTICIPANT LA INFRACTIUNILE CONTRA LIBERTĂȚII ȘI INTEGRITĂȚII SEXUALE

Deși există infracțiuni care nu sunt susceptibile de a fi comise de persoana juridică (așa cum am antamat, pe scurt, în introducerea prezentului articol), fie din pricina unor calități ale subiectului activ, fie din pricina specificului elementului material incompatibil cu persoana juridică, nu există argumente în sensul imposibilității reținerii participației penale a persoanei juridice la comiterea acestor infracțiuni. Astfel, am constatat că există infracțiuni prevăzute în capitolul VIII din Codul penal care, din pricina diferitelor nuanțări și circumstanțieri realizate de legiuitor în privința subiectului activ, nu pot fi comise de către o persoană juridică. Toate aceste constatări, vom observa în cele ce urmează, au în vedere numai răspunderea penală a persoanei juridice în calitate de autor (sau de coautor). Astfel, oferind exemplul infracțiunilor prevăzute de art. 335-336 C.pen., o persoană juridică nu poate avea calitatea de conducător auto, nu poate avea permis de conducere și nici nu poate să se afle sub influența alcoolului sau a altor substanțe, neputând comite în calitate de autor aceste infracțiuni. Cu toate acestea, nu există niciun impediment pentru a reține în sarcina sa aceeași infracțiune, însă comisă în calitate de instigator sau de complice.

Cu titlu preliminar, amintim prevederile art. 135 alin. (3) C.pen. conform cărora răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit la săvârșirea aceleiași fapte. În literatura de specialitate s-a susținut că *„răspunsul la întrebarea dacă participația penală poate fi mereu incidentă în cazul răspunderii penale a persoanelor juridice este nu, însă, cu certitudine, în cazul răspunderii penale a persoanei juridice este mereu incidentă o pluralitate de făptuitori, fiind întotdeauna nevoie să existe cel puțin două persoane implicate în activitatea infracțională, dintre care (cel*

puțin) una cu siguranță va fi o persoană fizică”¹.

Totodată, în doctrină s-a exprimat un punct de vedere pe care ni-l însușim, susținându-se că „stabilirea răspunderii penale a persoanei juridice presupune în toate cazurile raportarea la una sau mai multe persoane fizice care au realizat elementul material al faptei prevăzute de legea penală. Fără o asemenea raportare, angajarea răspunderii penale a persoanei juridice ar fi arbitrară. Spre exemplu, în cazul în care decizia aparține unui organ colectiv și nu se poate stabili care dintre persoanele fizice au participat la luarea deciziei, persoana juridică răspunde penal numai dacă o persoană fizică a transpus în practică rezoluția organului colectiv al persoanei juridice. Executantul - persoana fizică - răspunde penal numai dacă a săvârșit fapta cu forma de vinovăție prevăzută de lege, dar persoana juridică va răspunde penal, indiferent de situația penală a persoanei fizice, deoarece fapta în ceea ce o privește a fost comisă, în mod cert, cu vinovăție. De asemenea, dacă decizia organului colectiv realizează în sine elementele obiective ale unei infracțiuni, elementul material al faptei este atribuit tot unor persoane fizice, astfel că îndeplinirea aspectelor obiective ale faptei se apreciază în funcție de persoanele fizice participante la luarea deciziei în cauză. În ipoteza în care fapta prevăzută de legea penală este atribuită unui organ colectiv și nu se poate stabili că cel puțin o parte dintre persoanele fizice care alcătuiesc acest organ au comis fapta cu forma de vinovăție cerută de lege, pe cale de consecință va fi exclusă și răspunderea penală a persoanei juridice. Menționăm că, deși răspunderea penală a persoanei juridice poate fi antrenată fără reținerea răspunderii penale a cel puțin unei persoane fizice, de fiecare dată aspectul subiectiv trebuie să poată fi imputat cel puțin unei persoane fizice, chiar dacă nu se poate stabili identitatea acesteia (în cazul organelor colective, de pildă)”².

În consecință, săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către o persoană juridică alături de o altă persoană (fizică sau juridică) nu atrage în mod absolut existența unei participații penale (fiind necesară îndeplinirea mai multor condiții), însă ne vom afla de fiecare dată în prezența unei pluralități de făptuitori având în vedere că în spatele unei ficțiuni juridice precum persoana juridică se află, de fapt, cel puțin o persoană fizică. Atragerea răspunderii penale a persoanei juridice pentru respectiva faptă nu conduce spre o imposibilitate a reținerii și în sarcina persoanei fizice care a contribuit la săvârșirea aceleiași fapte. Observăm că legiuitorul folosește termenul „contribuit”, iar nu „participat”, iar această opțiune poate fi interpretată drept voința legiuitorului de a sublinia faptul că, pentru existența unei participații penale (sub forma complicității, a instigării sau a coautoratului) nu este suficientă săvârșirea aceleiași fapte de către persoana fizică și de către persoana juridică (sau, mai degrabă, nu este suficientă constatarea că o persoană fizică/juridică a contribuit la săvârșirea faptei de către o persoană juridică/fizică).

¹ A se vedea D. Herinean, Participația penală și persoanele juridice. Istoric și perspective de viitor, în Analele Universității din București - Seria Drept 1 din 2022, disponibil pe <https://sintact.ro/#/publication/151027673?keyword=persoana%20juridica%20instigator&cm=SREST>, vizitat la 27.04.2024.

² A se vedea R. Slavoiu, M. A. Hotca, Răspunderea penală a persoanei juridice în reglementarea noului Cod penal, Pandectele Romane 11 din 2010, disponibil pe <https://sintact.ro/#/publication/151003830?keyword=persoana%20juridica%20participant&cm=SREST>, vizitat la 27.04.2024.

1. Persoana juridică – instigator

Persoana juridică poate avea calitatea de instigator, de principiu, în ipoteza oricărei infracțiuni. Deși jurisprudența este lipsită de exemple în care persoanele juridice să fie condamnate pentru infracțiuni contra libertății și integrității sexuale, indiferent în ce calitate (autor, coautor, complice sau instigator), ne putem imagina numeroase ipoteze în care o persoană juridică să fie instigator la astfel de infracțiuni. De exemplu, o persoană juridică având ca obiect de activitate marketingul, îndeamnă un client să comită o infracțiune de viol împotriva deținătorului persoanei juridice concurente pe piață. Persoana juridică, cu intenție, determină o altă persoană să săvârșească o faptă prevăzută de legea penală, acțiunea fiind realizată în interesul său (având interesul de a-l afecta pe competitorul său) și chiar în realizarea obiectului de activitate.

Un alt exemplu, de data aceasta privind o instigare la infracțiunea de agresiune sexuală, poate fi acela în care o persoană juridică având ca obiect de activitate deținerea unor restaurante și a unor cluburi de noapte, determină clienții săi să aibă un comportament sexual, altul decât cel specific infracțiunii de viol (să atingă cu forța un alt client pe organele genitale sau când îndeamnă un alt client să forțeze o persoană să-i atingă organele genitale). În acest caz, în realizarea obiectului său de activitate (în timpul petrecerilor susținute în localul ce aparține persoanei juridice), persoana juridică (prin persoana administratorului, de pildă), cu intenție, determină o altă persoană să comită un act de natură sexuală specific infracțiunii de agresiune sexuală.

Persoana juridică poate comite în calitate de instigator și infracțiuni dintre cele pe care, așa cum am analizat pe scurt în introducere, nu le poate comite în calitate de autor din pricina calităților cerute de lege subiectului activ. Astfel, deși o persoană juridică nu poate fi considerată major, ea poate instiga un minor să constrângă un alt minor cu vârsta de 12 ani să comită asupra celui din urmă o infracțiune de viol săvârșit asupra unui minor sau agresiune sexuală săvârșită asupra unui minor. O ipoteză de instigare cu totul specială este reprezentată de noua incriminare din art. 219² C.pen.³. Trebuie să precizăm că această nouă infracțiune prevede pentru subiectul activ calitatea de „major“, astfel că nu se va putea reține în sarcina persoanei juridice calitatea de autor. În privința reținerii instigării la această infracțiune, observăm că însuși textul incriminator reprezintă o variantă aparte de instigare la o infracțiune de viol săvârșit asupra unui minor, respectiv agresiune sexuală săvârșită asupra unui minor, ambele în varianta comiterii actelor de către un minor asupra unui alt minor. Astfel, se naște întrebarea: care este diferența dintre o încadrare de tipul instigării la infracțiunea prevăzută de art. 218¹ alin. (1¹), respectiv 219¹ alin. (1¹) și o infracțiune de

³ A se vedea **art. 219² din Codul penal. Determinarea sau înlesnirea întreținerii de acte sexuale sau de natură sexuală între minori** (1) Fapta majorului care determină întreținerea unui raport sexual, a unui act sexual oral sau anal, precum și a oricăror alte acte de penetrare vaginală sau anală între minori care nu au împlinit vârsta de 16 ani, precum și determinarea minorului să suporte ori să efectueze un astfel de act se sancționează cu pedeapsa prevăzută la art. 218¹ alin. (1)-(3), după caz, redusă cu o treime. (2) Fapta majorului care determină comiterea oricărui act de natură sexuală, altul decât cele prevăzute la alin. (1), între minori care nu au împlinit vârsta de 16 ani, precum și determinarea minorului să suporte ori să efectueze un astfel de act se sancționează cu pedeapsa prevăzută la art. 219¹ alin. (1)-(3), după caz, redusă cu o treime. (3) Dacă fapta prevăzută la alin. (1) este precedată sau urmată de fapta prevăzută la alin. (2), se pedepsește doar fapta prevăzută la alin. (1).

determinare sau înlesnirea întreținerii de acte sexuale sau de natură sexuală între minori sau, cu atât mai mult, este posibilă o încadrare de tipul instigării la infracțiunea de determinare sau înlesnirea întreținerii de acte sexuale sau de natură sexuală între minori?

În ceea ce ne privește, suntem de părere că legiuitorul a dorit să incrimineze separat infracțiunea de instigare la infracțiunea prevăzută de art. 218¹ alin. (1¹), respectiv 219¹ alin. (1¹), conferind acestei conduite un loc aparte în Codul penal. Opțiunea legiuitorului de a proceda în acest fel nu este foarte clară, cu atât mai mult cu cât s-au prevăzut pentru această incriminare limite de pedeapsă inferioare celor care ar fi fost aplicate în mod normal dacă prezentul text de lege nu ar fi fost introdus (având în vedere că legea penală statuează că pedeapsa pentru instigator nu este diferită de cea prevăzută pentru autor). Revenind asupra aspectului inițial, suntem de părere că se poate reține o instigare la infracțiunea prevăzută de art. 219² C.pen. în sarcina unei persoane juridice. De exemplu, dacă o persoană juridică instigă un major pentru ca acesta să determine doi minori care nu au împlinit vârsta de 16 ani să întrețină un raport sexual (fiind îndeplinite condițiile privind răspunderea penală a persoanei juridice, anume cerințele atașate elementului material constând în comiterea faptei în numele, în interesul sau în realizarea obiectului de activitate al persoanei juridice). În continuare, rămâne întrebarea: care este diferența dintre această ipoteză și cea a unei instigări la săvârșirea infracțiunii de viol săvârșit împotriva unui minor în modalitatea săvârșirii faptei de către un minor împotriva altui minor? Suntem de părere că legiuitorul a ales să incrimineze separat această formă de instigare, prin însuși art. 219² C.pen.. Astfel, o încadrare de tipul „art. 47 C.pen. raportat la art. art. 218¹ alin. (1¹), respectiv 219¹ alin. (1¹) C.pen.” ar ignora voința legiuitorului de a oferi un loc aparte în lista infracțiunilor din Codul penal a acestei conduite. Deși poate părea „nevinovată” o astfel de abordare din partea organului judiciar (în definitiv, oricare dintre acestea reprezintă o încadrare corectă în drept a faptelor) ar avea consecințe în privința limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în sarcina instigatorului (mai mici în cazul reținerii încadrării fără a se face raportarea la art. 47 C.pen., legiuitorul prevăzând în cazul art. 219² C.pen. o „derogare” de la regimul general al sancționării instigatorului).

În definitiv, putem conchide că și în această ipoteză aparte este posibilă reținerea în sarcina persoanei juridice a instigării la o infracțiune contra libertății și integrității sexuale. În cazul celorlalte infracțiuni prevăzute de cap. VIII din Codul penal, nu există dubii cu privire la existența unei imposibilități în vederea reținerii acestei încadrări.

În consecință, deși există imposibilități legate de subiectul activ, precum și imposibilități generate de specificul elementului material, nu există niciun dubiu că o persoană juridică poate avea calitatea de instigator la aceste infracțiuni, deci, cu alte cuvinte, să se rețină în sarcina sa o infracțiune contra libertății și integrității sexuale.

2. Persoana juridică – complice

Asemenea argumentelor prezentate anterior, și în cazul comiterii de către persoana juridică a unei infracțiuni contra libertății și integrității sexuale în calitate de complice stau aceleași argumente. Persoana juridică poate avea calitatea de complice, de principiu, în ipoteza oricărei infracțiuni. De asemenea, jurisprudența nu este edificatoare în acest sens, însă pot fi imaginate exemple în care o persoană juridică să comită în calitate de complice o astfel de infracțiune. Asemănător instigării, persoana juridică poate comite în calitate de complice și infracțiuni dintre cele pe care, așa cum am stabilit anterior, nu le poate comite în

calitate de autor.

Deși nu există în jurisprudență exemple în care o persoană juridică să fie condamnată pentru complicitate la o infracțiune contra libertății și integrității sexuale, ne putem imagina astfel de exemple. De pildă, o persoană juridică având ca obiect de activitate închirierea de imobile pentru diferite ocazii, cunoscând că o anumită persoană fizică urmărește să violeze o altă persoană, îi pune la dispoziție unul dintre aceste imobile. În acest exemplu se va reține comiterea de către persoana juridică respectivă a infracțiunii de viol în calitate de complice deoarece a ajutat cu intenție persoana fizică prin punerea la dispoziția acesteia a unui loc în care să comită violul. Astfel de exemple au fost prevăzute și în doctrină, prevăzându-se că *„poate fi, așadar condamnată pentru complicitate la viol o societate care își pune sediul la dispoziția unei grupări în vederea săvârșirii unei astfel de fapte, astfel de exemple fiind cunoscute în dreptul francez. Tot astfel, poate fi concepută o instigare la viol realizată prin intermediul televiziunilor ori al posturilor de radio”*⁴. Raportându-se la doctrina franceză, literatura română de specialitate a susținut că *„doctrina franceză a mers chiar mai departe cu acest raționament, considerând că toate infracțiunile susceptibile de a fi comise de o persoană fizică, în calitate de autor, complice sau instigator pot fi imputate și unei persoane juridice, în calitate de autor, complice sau instigator”*⁵. Reflectând asupra argumentelor ce au stat la baza adoptării de către legiuitor a unei răspunderi penale generale a persoanei juridice, doctrina a susținut, de asemenea, că *„oricare ar fi teza adoptată de legiuitor cu privire la elementul subiectiv, nu există, în principiu, nicio infracțiune care să nu poată fi săvârșită de o persoană juridică, cel puțin în calitate de instigator sau complice. Infracțiuni precum uciderea sau vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă (art. 200 C.pen.) nu permit, de plano, instigarea sau complicitatea, nici măcar pentru persoanele fizice, având în vedere condiția esențială ce ține de subiectul pasiv care funcționează ca o circumstanță atenuantă personală ce nu se răsfrânge asupra participanților. Prin urmare, argumentul ce ținând de natura infracțiunilor care puteau fi reținute în sarcina unei persoane juridice nu rezistă unei analize critice, astfel încât se impunea consacarea unei răspunderi generale”*⁶.

În jurisprudența din țara noastră nu avem exemple în care o persoană juridică să fi fost condamnată pentru complicitate la o infracțiune contra libertății și integrității sexuale. Astfel, asemeni ipotezei instigării, și în acest caz nu putem decât să ne imaginăm exemple de acest tip. În consecință, un alt exemplu poate fi acela în care o persoană juridică având același obiect de activitate, pune unul dintre imobilele sale la dispoziția unei persoane (majore) despre care cunoaște că urmează să realizeze un act sexual de orice natură în prezența unui minor de 15 ani. Și în acest caz se va reține în sarcina persoanei juridice o infracțiune contra libertății și integrității sexuale în calitate de complice, mai exact coruperea sexuală a minorilor. Deși această din urmă infracțiune ar fi fost imposibil de reținut în sarcina persoanei juridice în calitate de autor din pricina cerinței subiectului activ de a fi major, nu există niciun impediment pentru a reține aceeași încadrare juridică în sarcina sa, însă în calitate de complice.

În consecință, putem conchide în această privință că persoana juridică poate fi condamnată pentru complicitate la orice infracțiune contra libertății și integrității sexuale. De altfel, am putea concluziona că persoana juridică poate fi participant (instigator sau

⁴ A se vedea Andra-Roxana Trandafir, Răspunderea penală a persoanei juridice, Ediția 3, Ed. C.H. Beck, București, 2023, p. 147.

⁵ *Idem*, p. 148.

⁶ A se vedea Andra-Roxana Trandafir, op.cit., p. 147.

complice) la oricare dintre infracțiunile prevăzute în capitolul VIII din Codul penal.

II. ARGUMENTE ÎN SENSUL REȚINERII AUTORATULUI ȘI A COAUTORATULUI ÎN SARCINA PERSOANEI JURIDICE

Deși ar fi putut părea greu de conceput, am observat că există posibilitatea de a reține în sarcina persoanei juridice orice infracțiune contra libertății și integrității sexuale, însă în calitate de instigator sau complice. Mai dificil poate părea demersul de a reține în sarcina persoanei juridice a calității de autor sau coautor la aceste infracțiuni. În cele ce urmează, vom analiza argumentele în sensul reținerii autoratului și a coautoratului în sarcina persoanei juridice privind infracțiunile din capitolul VIII din C.pen. care, în urma delimitărilor realizate odată cu analiza subiectului activ, pot fi reținute în sarcina acesteia: violul, agresiunea sexuală, hărțuirea sexuală.

1. Infracțiune complexă prin absorbție

Conform art. 35 alin. (2) din Codul penal, „infracțiunea este complexă când în conținutul său intră, ca element constitutiv sau ca element circumstanțial agravant, o acțiune sau o inacțiune care constituie prin ea însăși o faptă prevăzută de legea penală”.

Doctrina a realizat o clasificare a infracțiunilor complexe, reținându-se două forme: forma de bază și forma agravată. În privința primei categorii, autorul a realizat o subclasificare: „**a)** prin reunirea a două sau mai multe fapte prevăzute de norma de incriminare între care există o legătură etiologică sau consecvențională, care își pierd astfel autonomia infracțională, formând o nouă infracțiune distinctă de cele reunite (spre exemplu, infracțiunea de tâlhărie în care sunt reunite furtul și vătămarea corporală) și **b)** prin absorbție, când forma tip constituie prin ea însăși infracțiune, care prin adăugarea unor condiții suplimentare dobândește caracter complex și o nouă încadrare juridică (de pildă, violul care absoarbe actele de constrângere fizică - loviri sau alte violențe sau psihică – amenințarea”⁷. Același autor susține că „în afara complexității legale, există și complexitate naturală, ce presupune că în conținutul unei infracțiuni este absorbit în mod natural conținutul alteia (de pildă, lipsirea de libertate este absorbită în conținutul constitutiv al infracțiunii de viol comis prin constrângerea victimei pe perioada strict necesară întreținerii prin constrângere a actului sexual”⁸.

În doctrina de specialitate, s-a precizat că „nu este de esența infracțiunii complexe ca ambele fapte să fie incriminate distinct, ceea ce interesează fiind lezarea valorilor sociale ocrotite prin incriminarea complexă să presupună acțiuni distincte. Spre exemplu, în cazul violului avem două acțiuni - lovirea sau amenințarea și, respectiv, comiterea actului sexual -, dar numai prima dintre acestea este prevăzută distinct de legea penală”⁹. În opinia aceluiași autor, opinie pe care o apreciem ca fiind întemeiată, „criteriul propus în mod tradițional devine inaplicabil în cazul unor infracțiuni complexe ca violul, care nu absoarbe decât o singură faptă incriminată distinct, dar totuși urmează regimul prevăzut pentru infracțiunile

⁷ A se vedea M. Udroui, Sinteze de Drept penal. Partea generală. Vol. I, Ediția 3, Editura C. H. Beck, București, 2022, pp. 428-429.

⁸ *Idem*, pp. 432-433.

⁹ A se vedea F. Streteanu, D. Nițu, Drept penal. Partea generală. Vol. II. Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2014, pp. 66-67.

care absorb două fapte incriminate distinct (spre exemplu, în ceea ce privește tentativa)”¹⁰. Astfel, în doctrină se susține caracterul complex al infracțiunii de viol.

Infracțiunea complexă este o noțiune juridică importantă în dreptul nostru penal, iar în considerarea opiniilor doctrinare expuse anterior, opinii pe care le considerăm întemeiate, există două tipuri de infracțiuni complexe, anume infracțiune complexă prin reunire și infracțiune complexă prin absorbție. În ceea ce privește infracțiunea complexă prin reunire, exemplul cel mai elocvent este reprezentat de tâlhărie. Cele două fapte ce intră în conținutul tâlhăriei (mai exact, furtul și violențele) își pierd autonomia combinându-se pentru a da naștere unei noi infracțiuni. Pe lângă infracțiunea complexă prin reunire, există și infracțiunea complexă prin absorbție. Un exemplu elocvent în acest sens este ultrajul (de pildă, amenințarea unui funcționar public care are o funcție ce implică exercițiul autorității de stat poate fi considerată o infracțiune complexă prin absorbție). În acest caz, forma tip a infracțiunii este în sine o altă infracțiune (amenințarea), dar legea prevede condiții suplimentare (fapta fiind săvârșită asupra unui subiect activ calificat constând într-un funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat), schimbând încadrarea juridică.

În lumina celor prezentate anterior, putem considera că infracțiunea de viol este o infracțiune complexă prin absorbție, ceea ce presupune crearea unei forme agravate a infracțiunii prin absorbția unei fapte penale diferite. Sunt îndeplinite condițiile cerințele esențiale ale unei infracțiuni complexe prin absorbție: fapta absorbantă nu poate fi săvârșită fără săvârșirea infracțiunii absorbite (violul nu se poate comite fără constrângere, punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare) și infracțiunea absorbantă să aibă un maxim special al pedepsei mai mare decât maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea absorbită (maximul special prevăzut pentru infracțiunea de viol este mai mare decât maximul special prevăzut pentru infracțiunea de loviri sau alte violențe, lipsirea de libertate în mod ilegal sau amenințarea). În jurisprudență, în considerentele unei hotărâri s-au reținut următoarele: *„infracțiunea de viol este o infracțiune complexă al cărei element material al laturii obiective se poate realiza, fie prin două acțiuni distincte, dar conjugate (actul sexual - acțiune scop, realizat prin acțiunea de constrângere - acțiune mijloc), fie printr-o acțiune (actul sexual) realizată în anumite condiții care exclud consimțământul victimei (imposibilitatea ei de a se apăra ori de a-și exprima voința)”¹¹.*

În doctrină, s-a susținut că *„la viol sunt acte de executare atât constrângerea victimei (comise de un coautor), cât și realizarea de acte sexuale (comise de celălalt coautor). Din această perspectivă, credem că participația sub forma coautoratului nu ridică nicio problemă. Coautorii realizează de fapt nemijlocit acte de penetrare vaginală sau anală ori raport sexual și raport anal sau oral asupra aceleiași persoane, existând chiar o legătură subiectivă între autori. Teoretic, dar și practic, se poate ajunge în situația în care avem trei coautori care acționează nemijlocit și concomitent (un raport sexual normal, concomitent cu un act sexual anal și unul oral, după ce în prealabil s-au exercitat violențe și amenințări*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ A se vedea Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, decizia nr. 291/2012 din 31 ianuarie 2012, disponibilă pe <https://sintact.ro/#/jurisprudence/520676798/1/decizie-nr-291-2012-din-31-ian-2012-inalta-curte-de-casatie-s>, vizitat la 27.04.2024.

*pentru facilitarea violului)*¹².

Stabilind natura de infracțiune complexă prin absorbție a infracțiunii de viol, consecința este aceea că se poate reține coautoratul în ipoteza în care o persoană realizează constrângerea, iar o altă persoană realizează raportul sexual, actul sexual anal sau oral sau alte acte de penetrare vaginală sau anală. Astfel, transpunând aceste date într-un exemplu concret, se va reține coautoratul la infracțiunea de viol în sarcina persoanei juridice care închizând ușile sediului său și realizând astfel o lipsire de libertate în mod ilegal sau după caz o constrângere fizică constând în loviri sau alte violențe pentru ca o persoană fizică să comită un raport sexual cu victima. Persoana juridică în acest caz, aflându-se într-o coeziune psihică cu persoana fizică va realiza o parte a elementului material, în timp ce persoana fizică va realiza cealaltă parte a elementului material. Desigur, discuțiile anterioare pot fi transpuse și într-un exemplu pentru infracțiunea de agresiune sexuală. Astfel, de pildă, o persoană juridică având ca obiect de activitate producerea unor substanțe ce produc o stare de amețeală și leșin în momentul inspirării de către o persoană fizică dacă dispune eliberarea acestor compuși într-un spațiu în care se află victima pentru a o pune pe aceasta într-o stare de imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința, iar ulterior, în urma coeziunii psihice avute, o persoană fizică săvârșește acte de natură sexuală precum atingerea victimei în zona organelor genitale, se va reține în sarcina persoanei juridice (de altfel, asemeni persoanei fizice) viol în forma coautoratului.

În privința infracțiunii de hărțuire sexuală, nu ne aflăm în prezența unei infracțiuni complexe. Astfel, acest argument nu poate fi utilizat pentru justificarea reținerii răspunderii penale a persoanei juridice pentru această infracțiune. Cu toate acestea, infracțiunea nu este susceptibilă de a fi comisă exclusiv de către o persoană fizică (elementul său material nefiind unul care să creeze premisele unei imposibilități de a fi săvârșit și de către o persoană juridică).

2. Săvârșirea acțiunilor ce fac parte din latura obiectivă a infracțiunii de către participanți diferiți

Așa cum am precizat anterior, în cazul infracțiunilor de viol și agresiune sexuală, este necesar, de principiu, ca săvârșirea acțiunilor ce fac parte din latura obiectivă a infracțiunii să se realizeze de persoane diferite. Astfel, observăm că este necesară, ca regulă, participarea unei persoane fizice care să comită elementul material constând în raportul sexual, actul sexual anal sau oral sau alte acte de penetrare vaginală sau anală.

În lumina celor constatate până în acest moment, nu trebuie să excludem posibilitatea de a reține în sarcina persoanei juridice calitatea de coautor la aceste infracțiuni pentru motivul că nu aceasta este cea care comite elementul material sexual. Plecând de la concluzia că violul și agresiunea sexuală sunt infracțiuni complexe prin absorbție, apare consecința că este suficient ca persoana juridică să comită elementul material al infracțiunii absorbite pentru a putea reține în sarcina sa calitatea de coautor.

În cazul violului și al agresiunii sexuale, infracțiunea absorbită este lovirea sau alte violențe, amenințarea sau lipsirea de libertate în mod ilegal (dacă este realizată strict pentru

¹² A se vedea *M. I. Rusu*, *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului*, Editura Hamangiu, București, 2016, p. 208.

intervalul de timp „necesar“ săvârșirii elementului material sexual). Astfel, realizarea de către persoana juridică a acestui element material absorbit creează premisele unei participații penale sub forma coautoratului în condițiile în care, ulterior, persoana fizică realizează raportul sexual, actul sexual anal sau oral sau orice alte acte de penetrare vaginală sau anală, respectiv, în cazul agresiunii sexuale, orice alte acte sexuale în afara celor precizate anterior în cazul violului. Bineînțeles, este necesar ca între coautori să existe o legătură subiectivă care să consolideze modalitatea proprie fiecăruia de acțiune, astfel încât activitatea infracțională a acestora să capete aspectul unei infracțiuni comise sub forma coautoratului.

3. Existența unor elemente materiale specifice infracțiunilor contra integrității sexuale susceptibile de a fi comise de o persoană juridică

În cele ce urmează vom identifica elementele materiale susceptibile de a fi comise de o persoană juridică. În doctrină, s-a susținut că *„participația penală în cazul violului este posibilă în toate formele. Dacă fapta de viol este săvârșită de două sau mai multe persoane împreună, ea se va reține în forma agravată. O parte a doctrinei a argumentat că infracțiunea de viol nu s-ar putea comite în coautorat. Din punctul nostru de vedere, caracterul individual al libertății sexuale, prin raportare la identitatea fiecărui autor, nu este un argument care să poată fi reținut în susținerea imposibilității coautoratului. În opinia noastră, libertatea sexuală a victimei este încălcată în primul rând prin conduitele de natură sexuală realizate asupra sa (la care pot contribui mai multe persoane), identitatea particulară a fiecăruia dintre autori fiind, din punctul nostru de vedere, nu foarte relevantă pentru victimă. În plus, dată fiind actuala reglementare, nu mai putem discuta nici despre o imposibilitate naturală a realizării unui coautorat la viol, deoarece o persoană poate fi supusă concomitent la raporturi sexuale normale și orale. Mai mult, așa cum s-a susținut în mod just în doctrină, coautoratul se poate reține chiar și atunci când o persoană realizează un act de executare din structura infracțiunii complexe, iar celălalt coautor realizează restul actelor ce intră în structura infracțiunii complexe. Transpunând această constatare la cazul concret al violului, care este ca regulă o infracțiune complexă, rezultă că vor fi coautori atât cel care realizează doar constrângerea victimei, cât și cel care realizează doar acte sexuale (profitând de efectele constrângerii comise asupra victimei de către celălalt coautor). Din această perspectivă, credem că participația sub forma coautoratului nu ridică nicio problemă”*¹³.

Opinia doctrinară potrivit căreia o persoană juridică poate comite o infracțiune de viol nu este una izolată, singulară. Un alt autor a considerat că această infracțiune poate fi săvârșită de către o persoană juridică în forma unei *„mișcări sectare organizate juridic sau chiar în cazul unei companii producătoare de filme care orchestrează un viol”*¹⁴. Acesta susține în lucrarea sa că numai problema reținerii autoratului ridică semne de întrebare având în vedere că, în ceea ce privește celelalte forme de participație, pot fi imaginate exemple care să justifice răspunderea penală. În acest sens, autorul este de părere că *„orice persoană juridică poate instiga la orice infracțiune prin publicitate și poate fi complice la*

¹³ A se vedea S. Bogdan, D. A. Șerban, Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 324.

¹⁴ A se vedea Al. Rîșniță, Persoana juridică subiect al infracțiunii de omor, în “Caiete de Drept Penal” nr. 1/2013, p. 68.

orice infracțiune prin ajutor material”¹⁵.

Răspunderea penală a persoanei juridice pentru infracțiunile împotriva libertății și integrității sexuale își are izvorul în dispozițiile art. 26¹⁶ din Convenția de la Lanzarote. Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, cunoscută și sub numele de Convenția de la Lanzarote, a avut drept scop principal combaterea exploatării și abuzului sexual asupra copiilor. Convenția a prevăzut, în linii mari, că statele europene, dar și cele din afara continentului european, trebuie să adopte legi specifice și să adopte măsuri pentru a preveni violența sexuală. În cadrul art. 26 din Convenția de la Lanzarote, convenție al cărui obiect este legat de infracțiunile contra libertății și integrității sexuale, se prevede obligația statelor de a legifera și de a lua măsurile necesare pentru ca persoana juridică să poată fi trasă la răspundere penală pentru infracțiunile în conformitate cu această convenție. Astfel, am putea considera că, la nivel european, s-au trasat linii directoare în sensul posibilității reținerii răspunderii penale a persoanei juridice pentru astfel de infracțiuni și, implicit, s-a confirmat această posibilitate.

În același timp, considerăm utilă o analiză scurtă a modului în care este prevăzută posibilitatea de a se angaja răspunderea penală a persoanei juridice pentru infracțiunile contra libertății și integrității sexuale în sistemul de drept francez, un sistem de drept care a reprezentat un model pentru legiuitorul român de-a lungul istoriei. Astfel, potrivit art. 222-33-1 din Codul penal francez¹⁷, persoana juridică poate fi declarată responsabilă penal pentru infracțiunile ce se regăsesc de la art. 222-22 până la art. 222-31¹⁸, inclusiv pentru viol, infracțiune ce se regăsește la art. 222-23¹⁹ din Codul penal francez. Deși legislația Franței prevede această posibilitate, doctrina franceză a fost reticentă în acest sens, considerându-se că posibilitatea ca unei persoane juridice să i se impute comiterea unui viol pare puțin probabilă. În acest sens, un autor francez susține că „*este dificil să acceptăm că pot fi îndeplinite condițiile prevăzute de articolul 121-2 din Codul penal, și anume că, un organ sau*

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ **Art. 26** din Convenția de la Lanzarote prevede: **1.** Fiecare parte va lua măsurile legislative sau de altă natură necesare pentru ca persoana juridică să poată fi trasă la răspundere pentru infracțiunile prevăzute în conformitate cu prezenta convenție, atunci când au fost comise în beneficiul său de către orice persoană fizică care a acționat fie individual, fie în calitate de membru al unui organ al persoanei juridice, care exercită o funcție de conducere în cadrul persoanei juridice, în baza: a) împuternicirii de reprezentare a persoanei juridice; b) autorității de a lua decizii în numele persoanei juridice; c) autorității de a exercita controlul în cadrul persoanei juridice. **2.** În afară de cazurile prevăzute la paragraful 1, fiecare parte va lua măsurile legislative sau de altă natură necesare pentru a se asigura că persoana juridică poate răspunde pentru cazul în care lipsa de supraveghere ori control din partea unei persoane fizice dintre cele menționate la paragraful 1 a făcut posibilă comiterea unei infracțiuni prevăzute în conformitate cu prezenta convenție, în folosul acelei persoane juridice, de către o persoană fizică ce acționa sub autoritatea persoanei juridice. **3.** În conformitate cu normele juridice ale părții, răspunderea persoanei juridice poate fi penală, civilă sau administrativă. Textul Convenției este disponibil pe <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/124823>, vizitat la 23.06.2024.

¹⁷ A se vedea Codul penal francez, disponibil pe www.legifrance.gouv.fr, vizitat la 23.06.2024.

¹⁸ **Art. 222-33-1.** Les personnes morales déclarées responsables pénalement, dans les conditions prévues par l'article 121-2, des infractions définies aux articles 222-22 à 222-31 encourent, outre l'amende suivant les modalités prévues par l'article 131-38, les peines prévues par l'article 131-39. L'interdiction mentionnée au 2° de l'article 131-39 porte sur l'activité dans l'exercice ou à l'occasion de l'exercice de laquelle l'infraction a été commise.

¹⁹ **Art. 222-23.** Tout acte de pénétration sexuelle, de quelque nature qu'il soit, ou tout acte bucco-génital commis sur la personne d'autrui ou sur la personne de l'auteur par violence, contrainte, menace ou surprise est un viol. Le viol est puni de quinze ans de réclusion criminelle.

*un reprezentant al unei persoane juridice, a comis această infracțiune în numele acesteia. Noi nu vedem cum o agresiune sexuală poate fi săvârșită în folosul unei persoane juridice*²⁰.

În cele ce urmează, vom analiza elementele materiale ale celor trei infracțiuni analizate, pentru a constata faptul că acestea sunt susceptibile de a fi comise de către o persoană juridică în calitate de autor sau de coautor.

În ceea ce privește infracțiunea de **viol**, se poate susține că o persoană juridică nu poate de una singură și fără concursul unei persoane fizice să realizeze un raport sexual, un act sexual anal sau un act sexual oral. Argumentul este acela că aceste elemente materiale presupun, în mod imperios, existența unei conjuncții a organului sexual uman. Persoana juridică, neavând o existență materială, nu ar putea să săvârșească de una singură un astfel de element material. Cu toate acestea, am constatat faptul că persoana juridică poate, tot în privința acestei variante tip a infracțiunii de viol, anume art. 218 alin. (1), să realizeze actele de constrângere a victimei sau de punere în imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința, reținându-se în sarcina ei infracțiunea de viol în forma coautoratului. Cu alte cuvinte, chiar și în această ipoteză aparent ireconciliabilă cu persoana juridică, au fost identificate argumente pentru a se reține răspunderea penală a persoanei juridice (nu doar în calitate de complice sau de instigator).

Cu toate acestea, în privința variantei asimilate prevăzute de art. 218 alin. (2), având în vedere că elementul material al violului în această variantă este reprezentat de „orice alte acte de penetrare vaginală sau anală”, încă de la prima citire se observă o plajă mai largă de posibilități de comitere a acestuia. Această varietate deschisă de modalități de comitere ne permite să considerăm că o persoană juridică ar putea săvârși un act de penetrare vaginală sau anală având în vedere că textul incriminator nu mai prevede existența unei conjuncții ale organelor sexuale umane (raport sexual) sau a unei conjuncții dintre organul sexual masculin și calitatea anală sau orală a unei persoane (act sexual anal, respectiv act sexual oral). În consecință, nemaifiind prevăzută o astfel de cerință, rezultă că nu mai este prevăzută necesitatea de a comite acest „orice alt act de penetrare vaginală sau anală” de către o persoană fizică, ceea ce creează premisele reținerii unei astfel de fapte în sarcina persoanei juridice chiar în calitate de autor. Bineînțeles, având în vedere faptul că și în cazul acestei variante asimilate este necesar să existe o constrângere, o punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare, se poate susține de asemenea reținerea formei coautoratului în sarcina persoanei juridice în ipoteza în care aceasta este cea care realizează elementul material al infracțiunii absorbite.

De asemenea, în privința infracțiunii de **agresiune sexuală**, s-ar poate susține că o persoană juridică este imposibil să săvârșească elementul material al acesteia. Având în vedere elementul material al acestei infracțiuni, anume „actul de natură sexuală, altul decât cele prevăzute la art. 218, cu o persoană, săvârșit prin constrângere, punere în imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința ori profitând de această stare”, constatăm și în acest caz faptul că nu suntem în prezența unei modalități de comitere care să creeze premisele unei imposibilități de comitere de către o persoană juridică în condițiile în care nu presupune în mod necesar săvârșirea acestuia de către o persoană fizică. Plaja largă a modalităților de comitere a acestei infracțiuni justifică posibilitatea reținerii în sarcina unei persoane juridice

²⁰ A se vedea V. Malabat, *apud* M.-N. Radu, Subiecții infracțiunii de viol, disponibil pe <https://fiatiustitia.ro/wp-content/uploads/2021/03/167-Article-Text-315-1-10-20150302.pdf>, vizitat la 23.06.2024.

a agresiunii sexuale în calitate de autor. De asemenea, și în acest caz, având în vedere faptul că și în ipoteza comiterii acestei infracțiuni este necesar să existe o constrângere, o punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare, se poate susține de asemenea reținerea formei coautoratului în sarcina persoanei juridice în ipoteza în care aceasta este cea care realizează elementul material al infracțiunii absorbite.

Vom considera cu titlu de fapt demonstrat că, în virtutea naturii de infracțiune complexă prin absorbție a violului și agresiunii sexuale, persoana juridică poate comite elementul material al infracțiunii absorbite din structura infracțiunii complexe de viol și agresiune sexuală. Cu toate acestea, într-adevăr, poate părea o misiune imposibilă identificarea unui exemplu în care o persoană juridică să comită de una singură și fără contribuția unei persoane fizice o infracțiune de viol sau agresiune sexuală. Așa cum se prezintă cele două incriminări și neavând repere jurisprudențiale de niciun fel privind reținerea în sarcina unei persoane juridice a calității de autor la aceste infracțiuni, este dificil, însă nu imposibil de imaginat un exemplu în care o persoană juridică să comită de una singură și fără intervenția unei persoane fizice elementul material al acestora. De exemplu, dacă o persoană juridică ce are ca obiect de activitate producerea de roboți cu aspect mai mult sau mai puțin uman, dispune prin intermediul administratorului societății respective ca una dintre aceste mașinării să imobilizeze o victimă pe care ulterior, împotriva voinței acesteia, să o supună unor atingeri a organelor genitale sau obligând-o să se dezbrace, se poate reține în sarcina persoanei juridice respective infracțiunea de agresiune sexuală în calitate de autor. Un exemplu asemănător poate fi imaginat chiar și în cazul infracțiunii de viol, însă în mod evident nu sub forma unui raport sexual sau a unui act sexual oral sau anal (în aceste ipoteze fiind necesară existența unei persoane fizice). În varianta asimilată a infracțiunii de viol se regăsește elementul material constând în „*orice alte acte de penetrare vaginală sau anală*”. Preluând exemplul de mai sus, dacă aceeași persoană juridică dispune prin intermediul administratorului societății ca unul dintre roboți să realizeze acte de penetrare vaginală sau anală împotriva victimei, se va putea reține în sarcina persoanei juridice respective infracțiunea de viol în variantă asimilată, persoana juridică având calitatea de autor.

În ipoteza infracțiunii de **hărțuire sexuală**, nu se ridică problema unei infracțiuni complexe. Această infracțiune, constând în „pretinderea în mod repetat de favoruri de natură sexuală în cadrul unei relații de muncă sau al unei relații similare”, deși nu prezintă un element material ce poate părea ca fiind imposibil de realizat de către o persoană juridică, ridică mai multe probleme. În primul rând, textul de lege nu menționează dacă pretinderea de favoruri de natură sexuală se face pentru sine în mod exclusiv. Astfel, putem considera că este incriminată această conduită indiferent dacă pretinderea se realizează pentru altul. Stabilind acest aspect, devine mai ușor de imaginat o ipoteză în care o persoană juridică poate să comită o astfel de infracțiune, având în vedere că dacă textul incriminator ar fi prevăzut că pretinderea de favoruri sexuale trebuie să se facă pentru sine, ar fi fost greu (dacă nu imposibil) de închipuit un exemplu în care o persoană juridică să pretindă favoruri sexuale pentru aceasta.

În continuare, stabilind că acest element material nu este incompatibil cu o eventuală angajare a răspunderii penale a persoanei juridice în calitate de autor, rămâne problema condiționării elementului material ca fapta să se realizeze în cadrul unor relații de muncă sau a unor relații similare. În doctrină, s-a susținut că „*dincolo de caracterul repetat, elementul material este dublu condiționat. Pe de o parte, este necesar ca pretinderea să aibă ca obiect*

favoruri de natură sexuală. Termenul favoruri presupune ca victimei să i se ceară să aibă o atitudine tolerantă, de acceptare, față de actul sexual de orice natură solicitat. Pe de altă parte, este necesar ca pretinderea să aibă loc în cadrul unei relații de muncă sau al unei relații similare. Relațiile de muncă sunt toate acele relații reglementate în baza unui contract de muncă sau în baza unor raporturi juridice, care presupun prestarea unei activități, într-un cadru colectiv, organizat, în schimbul unei compensații financiare. Relații similare celor de muncă pot fi orice alte relații care colaborarea unui colectiv de persoane într-o anumită activitate, cum ar fi, de exemplu, relațiile de colegialitate în cadrul unei structuri universitare (grupă, serie, an de studiu) sau relațiile de conlucrare din cadrul unei structuri de voluntariat (ONG-uri) etc.”²¹. În consecință, se ridică întrebarea dacă o persoană juridică poate face parte din cadrul unor relații de muncă în contextul în care, de cele mai multe ori, persoana juridică este cea care creează premisele unui astfel de climat. În ceea ce ne privește, considerăm că, deși persoana juridică este cea care, preponderent, creează un astfel de climat privind organizarea și funcționarea unor relații de muncă sau similare, ea nu poate fi privită ca fiind izolată de aceste relații de muncă. Cu alte cuvinte, deși persoana juridică este cea care creează locurile de muncă și oferă climatul unor astfel de relații, aceasta poate fi considerată ca luând parte la astfel de relații în contextul în care, de cele mai multe ori, contractele individuale de muncă sunt încheiate de angajat cu angajatorul persoană juridică. În orice caz, deși poate părea forțată o astfel de interpretare, suntem de părere că această relație poate fi încadrată cel puțin în noțiunea de „relații similare relațiilor de muncă”.

Astfel, pot fi imaginate ipoteze în care o persoană juridică comite o astfel de infracțiune în calitate de autor sau de coautor. De exemplu, dacă o persoană juridică având ca obiect de activitate producerea de hârtie, în obiectul său de activitate dispune (prin administratorul societății) ca în fiecare dimineață, timp de două săptămâni, pe masa de lucru a unuia dintre angajați să se regăsească scrisori prin care se pretind acestuia favoruri sexuale, iar prin aceasta victima a fost intimidată, fiindu-i teamă să se mai prezinte în perioada următoare la locul de muncă, se va reține în sarcina persoanei juridice infracțiunea de hărțuire sexuală în calitate de autor. Este de precizat în acest caz că, răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit la săvârșirea aceleiași fapte astfel cum prevede art. 135 alin. (3) C.pen.

4. Legătura subiectivă dintre coautori în scopul realizării fapte

Coautorii săvârșesc împreună și nemijlocit aceeași faptă ce constituie elementul material al infracțiunii, având o contribuție directă la săvârșirea faptei. Între coautori trebuie să existe o legătură psihică, subiectivă anterioară sau concomitentă executării. Această legătură subiectivă trebuie raportată la acțiunea nemijlocită, nu la urmarea acesteia. În cazul lipsei legăturii subiective între coautori, fiecare dintre aceștia va răspunde în calitate de autor, iar nu de coautor, la săvârșirea infracțiunii²². Astfel, în ipoteza reținerii coautoratului în sarcina persoanei juridice, aceasta trebuie să susțină o coeziune subiectivă cu persoana fizică

²¹ A se vedea V. Cioclei, *Drept penal – Partea specială, Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, C. H. Beck, București, 2019, p. 216.

²² În același sens, a se vedea M. Udriou, *Fișe de drept penal. Partea generală*, Editura C. H. Beck, București, 2022, pp. 217-218.

ce va comite ulterior elementul material al infracțiunii absorbante.

Interesantă este analiza acestei susțineri doctrinare, întemeiată de altfel, constând în aceea că, în lipsa coeziunii psihice dintre făptuitori, se va reține calitatea de autor în sarcina fiecăruia dintre aceștia. Transpunând aceste premise în problematica dedusă analizei noastre, ajungem la concluzia că, în ipoteza în care între persoana juridică ce realizează constrângerea fizică și persoana fizică ce realizează raportul sexual nu există o coeziune subiectivă, se va reține pentru fiecare dintre aceștia infracțiunea de viol în forma autoratului. Din punctul nostru de vedere, această afirmație radiază spre problema vinovăției, punându-se problema dacă persoana juridică care a blocat ușile fără a avea în vedere că va fi ulterior săvârșit un raport sexual neconsimțit cu victima a urmărit, a acceptat sau a putut prevedea modul în care va acționa persoana fizică. În privința acesteia din urmă, considerăm că nu există probleme în privința reținerii în continuare a infracțiunii de viol, fapta putând fi încadrată pe ipoteza profitării de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința.

5. Analogia – posibilitatea reținerii coautoratului la alte infracțiuni, în aceleași condiții

În doctrină s-a susținut că „*aplicarea legii penale prin analogie înseamnă extinderea sferei acestei legi la fapte neprevăzute de lege. Analogia a fost reglementată în Codul penal din 1936, fiind înlăturată prin Decretul nr. 102/1956. Statele de drept nu acceptă regula din domeniul dreptului privat, conform căreia judecătorul poate interpreta extensiv legea, aplicând-o și în cazurile neprevăzute de lege. Dacă s-ar accepta o asemenea concepție ar dispărea orice garanție împotriva arbitrariului și subiectivismului celui care transpune în practică legea penală. În dreptul penal european, analogia este văzută ca având un caracter relativ, în sensul că este interzisă în defavoarea inculpatului (in malam partem), dar este acceptată în favoarea acestuia (in bonam partem)*”²³.

De asemenea, s-a susținut, în mod corect faptul că „*în practica judiciară se confirmă anterior punctul de vedere potrivit căruia violul nu se poate săvârși în coautorat. Aceste soluții se întemeiau pe faptul că infracțiunea de viol în reglementarea anterioară, prin caracteristicile sale, nu putea fi săvârșită decât de o singură persoană. Deoarece în noua reglementare violul nu se reduce numai la raport sexual, pe lângă acesta presupunând și săvârșirea unor acte de natură sexuală, în doctrină a fost exprimat un punct de vedere în sensul posibilității admiterii coautoratului la viol datorită caracteristicilor actelor sexuale care favorizează elementul material, acestea putând fi realizate simultan de către mai mulți infractori. Putem invoca (ca un argument în plus) aplicarea prin analogie a raționamentului juridic prin care s-a admis în practică posibilitatea săvârșirii infracțiunii de omor sub forma participăției în coautorat în cazul în care unul dintre făptuitori efectuează acte de ținere sau imobilizare a victimei, fără a executa și actele care duc la suprimarea vieții victimei, aceasta din urmă fiind săvârșite de o altă persoană*”²⁴.

²³ A se vedea M. A. Hotca, Aspecte teoretico-practice privind principiul legalității incriminării, disponibil pe <https://www.juridice.ro/essentials/949/aspecte-teoretico-practice-privind-principiul-legalitatii-incriminarii>, vizitat la 28.04.2024.

²⁴ A se vedea <https://www.rasfoiesc.com/legal/drept/Violul-in-modalitatea-sa-tipic56.php#ftn1>, vizitat la 28.04.2024.

Astfel, deși analogia nu este permisă în dreptul penal în defavoarea inculpatului, putem constata, cel puțin la nivel teoretic, posibilitatea de a se comite infracțiunea de viol în calitate de coautor. Odată stabilit acest lucru, devine incidentă analiza anterioară privind caracterul de infracțiune complexă prin absorbție a infracțiunii de viol și agresiune sexuală, analiză ce consacră posibilitatea persoanei juridice de a comite în calitate de coautor aceste infracțiuni prin săvârșirea elementului material al infracțiunii absorbite (caz în care nu se mai pune problema unei exclusivități a persoanei fizice de realizare a elementului material).

6. Variante agravate ce permit comiterea infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale de către persoana juridică în calitate de coautor

Anterior, am analizat cu precădere infracțiunile susceptibile de a fi comise de o persoană juridică având în vedere, în principal, variantele tip. În continuare, vom analiza dacă există impedimente privind reținerea în sarcina persoanei juridice a uneia dintre aceste infracțiuni în variantele agravate. Și în acest din urmă aspect, demersul nostru se va apleca asupra celor trei infracțiuni care au putut fi analizate după ce am constatat impedimentele legate de calitățile subiectului activ: violul, agresiunea sexuală și hărțuirea sexuală. Analizând textul incriminator al acestora, observăm că, în cazul violului și agresiunii sexuale există numeroase variante agravate, în timp ce în cazul hărțuirii sexuale este prevăzută o singură variantă de comitere a infracțiunii.

În continuare, observăm că unele dintre aceste variante agravate ale infracțiunilor de viol și agresiune sexuală au în vedere elemente ce țin de **subiectului activ** (victima se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul făptuitorului; fapta a fost comisă de către un membru de familie sau de către o persoană care conviețuiește cu victima; fapta a fost săvârșită de două sau mai multe persoane împreună; făptuitorul se folosește de autoritatea funcției sale), unele dintre aceste variante agravate au în vedere **scopul sau urmările săvârșirii faptei** (fapta a fost comisă în scopul producerii de materiale pornografice; fapta a avut ca urmare vătămarea corporală sau a pus în pericol viața victimei în orice alt mod; în urma faptei, victima rămâne însărcinată; fapta a avut ca urmare moartea victimei), unele au în vedere **împrejurări legate de comiterea faptei** (fapta a fost comisă prin folosirea unei arme sau prin amenințarea cu aceasta; victimei i s-a administrat, fără știința sa sau împotriva voinței sale, alcool sau orice substanță care îi afectează discernământul sau controlul acțiunilor sale), iar altele au în vedere elemente ce țin de **subiectul pasiv** (fapta a fost săvârșită asupra unei femei gravide; victima se află într-o stare de vulnerabilitate vădită, cauzată de vârstă, boală, handicap fizic sau psihic ori o situație de dependență).

În privința variantei agravate în care „victima se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul făptuitorului”, considerăm că nu există impedimente pentru reținerea acesteia în sarcina unei persoane juridice. Există posibilitatea ca o persoană fizică să se afle în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul unei persoane juridice. În literatura de specialitate, s-a conturat în mod corect înțelesul acestei variante agravate, susținându-se că „*rațiunea agravantei este dată de relația dintre autor și victimă, o relație de dominare, ce conferă făptuitorului o anumită putere sau influență asupra victimei*”²⁵. Totodată, autorul citat a explicat sensul acestor termeni folosiți de legiuitor, arătând că „*astfel de situații au la bază fie unele relații de serviciu, fie unele raporturi contractuale, în care făptuitorul are*

²⁵ A se vedea V. Cioclei, op.cit., p. 193.

față de victimă: obligația de a o îngriji (personal de îngrijire din instituții de asistență sau angajați particulari, în acest scop), ocroti (tutore, curator, părinte natural sau adoptator), educa (pedagog, cadru didactic, maistru etc.), păzi (personal de pază de la locurile de executare a pedepsei ori a unei măsuri de siguranță sau educative), trata (medic, personal sanitar ajutător etc.)”²⁶.

Suntem de părere că pot exista astfel de relații contractuale din care să rezulte în sarcina unei persoane juridice obligația de îngrijire, ocrotire, educare, pază sau tratament față de victima persoană fizică. De altfel, se va reține această variantă agravată chiar și atunci când subiectul activ având aceste calități instigă sau îndeplinește acte de complicitate la comiterea faptei. Acest punct de vedere a fost susținut și în doctrină, prevăzându-se că „*va fi reținută această variantă agravată nu numai în ipoteza în care persoana aflată în vreuna dintre situațiile descrise acționează ca autor, ci și atunci când participă la comiterea faptei ca instigator sau complice*”²⁷. În consecință, se va putea reține această variantă agravată, de pildă, în sarcina persoanei juridice (având ca obiect de activitate oferirea de tratamente dermatologice) care își pune la dispoziție sediul în vederea realizării unui raport sexual prin constrângere împotriva unui pacienții al respectivei persoane juridice. Încadrarea juridică reținută în sarcina persoanei juridice va fi de complicitate la infracțiune de viol în variantă agravată, victima aflându-se sub tratamentul acesteia.

În ipoteza „săvârșirii faptei de două sau mai multe persoane împreună”, noțiunea de „persoană” legată de subiectul activ din textul incriminator nu constituie niciun impediment privind reținerea răspunderii penale a persoanei juridice, legiuitorul folosind uneori această noțiune cu sensul fie de persoană fizică, fie atât cu sensul de persoană fizică, cât și de persoană juridică. Astfel cum s-a susținut în literatura de specialitate, „*pentru a determina existența acestei forme agravate, vor fi luați în calcul cei care au desfășurat în concret o activitate de coautorat sau complicitate concomitentă la fapta de viol*”²⁸. De asemenea, autorul citat a susținut, în consonanță cu opinia noastră, că „*dată fiind existența acestei forme agravate, apreciem că nu se poate comite în coautorat un viol în formă simplă*”²⁹. De asemenea, doctrina a susținut că „*această variantă agravată nu presupune, însă, ca toate persoanele care au participat să fi realizat un act sexual asupra victimei. Se va reține varianta agravată și în ipoteza în care, pe lângă autorul faptei, participă o altă persoană care, spre exemplu, imobilizează victima. În acest caz, autorul va răspunde pentru viol în varianta agravată, iar participantul pentru complicitate la viol în varianta agravată*”³⁰. Precizăm că, în opinia autorului citat, nu este posibilă reținerea coautoratului la infracțiunea de viol, iar în ipoteza în care două sau mai multe persoane, prin constrângere, comit acte sexuale asupra victimei, chiar dacă acestea se comit simultan, fiecare participant va răspunde ca autor la infracțiunea de viol în varianta agravată. Astfel, în lumina argumentelor precizate anterior, în concret, se va putea reține această variantă agravată în ipoteza unei complicități concomitente sau în ipoteza reținerii coautoratului (astfel cum am prezentat această posibilitate în cadrul prezentei lucrări). De exemplu, se va reține această variantă agravată în ipoteza în care o persoană juridică va constrânge o persoană fizică, prin lipsirea acesteia de libertate, acționând prin închiderea automată a ușilor de ieșire din sediul

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ A se vedea S. Bogdan, D. A. Șerban, op.cit., p. 322.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ A se vedea V. Cioclei, op.cit., p. 196.

acesteia pentru ca, imediat apoi, având la bază o înțelegere anterioară, o persoană fizică să întrețină cu victima un raport sexual neconsimțit. Constatăm că în această ipoteză faptică există o formă a coautoratului la infracțiunea de viol (persoana juridică realizând în parte elementul material constând în constrângerea fizică victimei pentru ca ulterior persoana fizică să realizeze elementul material constând în raportul sexual). Reiterăm opinia citată anterioară, pe care o îmbrățișăm, conform căreia dată fiind existența acestei forme agravate, nu se poate comite în coautorat un viol în formă simplă.

Cu privire la varianta agravată în care „făptuitorul se folosește de autoritatea funcției sale”, în literatura de specialitate s-a susținut că această noțiune este specifică persoanei fizice deoarece „*persoana fizică este singura care poate avea o profesie sau poate deține o funcție*”³¹. Într-adevăr, autorul citat a realizat această precizare în contextul analizei „compatibilității” noțiunilor de „persoană care exercită o profesie sau deține o funcție” cu posibilitatea antrenării răspunderii penale a persoanei juridice pentru infracțiunile care prevăd în concret anumite funcții sau profesii (de exemplu, cu privire la infracțiunea de compromiterea intereselor justiției prevăzută de art. 277 C.pen., infracțiune ce prevede în concret ca subiect activ circumstanțiat un magistrat sau un alt funcționar public). Situația este diferită, considerăm noi, în ipoteza dedusă analizei de față. Deosebirea constă tocmai în aceea că nu se prevede în această variantă agravată o profesie sau o funcție anume pentru a analiza în mod concret, dincolo de orice dubiu, dacă este sau nu compatibilă cu răspunderea penală a persoanei juridice.

Dacă putem considera fără niciun dubiu că o persoană juridică nu poate avea calitatea de magistrat, nu putem fi atât de fermi în a considera că nu este posibil ca o persoană juridică să se folosească de autoritatea funcției sale pentru a se comite o infracțiune de viol sau de agresiune sexuală. Astfel, de principiu, deși nu putem identifica cert un exemplu în care o persoană juridică să se folosească de funcția sa (deși am putea invoca drept argument posibilitatea ca o persoană juridică să aibă calitatea de administrator al unei societăți și, astfel, să dețină o funcție de care să se folosească în scopul prevăzut de această variantă agravată), putem considera, de principiu, că este posibilă sau cel puțin nu este exclusă reținerea în sarcina persoanei juridice a acestei variante agravate.

Cu privire la variantele agravate constând în „comiterea faptei în scopul producerii de materiale pornografice” sau când „fapta a avut ca urmare vătămarea corporală sau a pus în pericol viața victimei în orice alt mod” nu identificăm impedimente pentru a se reține în sarcina persoanei juridice. Ne putem imagina ipoteze în care o persoană juridică să comită o infracțiune de viol în forma coautoratului (exercitând elementul material constrângător), iar prin aceasta să se urmărească producerea de materiale pornografice sau să se producă o vătămare corporală sau să se pună în pericol viața victimei. De asemenea, nici varianta agravată când „fapta a avut ca urmare moartea victimei” nu aduce probleme în acest sens, fiind posibil de prevăzut o ipoteză în care să se producă moartea victimei în urma săvârșirii unei infracțiuni de viol în calitate de coautorat de către o persoană juridică.

Nici variantele agravate constând în „comiterea faptei asupra unei femei gravide” sau „asupra unei victime care se află într-o stare de vulnerabilitate vădită, cauzată de vârstă, boală, handicap fizic sau psihic ori o situație de dependență” nu putem identifica argumente pentru a nu se putea reține în sarcina persoanei juridice o infracțiune de viol care să aibă aceste circumstanțe.

³¹ A se vedea *Andra-Roxana Trandafir*, op.cit., p. 160.

În privința variantei agravate când „în urma faptei, victima rămâne însărcinată”, putem afirma că persoana juridică, de principiu, nu ar putea comite o infracțiune de viol în calitate de autor care să aibă o astfel de urmare. Argumentul este acela că, deși am stabilit că o persoană juridică poate să realizeze acte de penetrare vaginală sau anală și, deci, în acest sens, să i se rețină în calitate de autor sau de coautor o infracțiune de viol în varianta asimilată prevăzută de art. 218 alin. (2) C.pen., aceasta nu poate finaliza acest act de penetrare mecanică prin eliberarea de material genetic apt să fecundeze un ovul. Din nou, nu am dori să eliminăm în mod ferm o astfel de posibilitate, având în vedere că imaginația juridică ne abilitază să ne închipuim un astfel de exemplu. De pildă, o persoană juridică (având ca obiect furnizarea de tratamente de fertilizare) care dispune prin administratorul respectivei societăți ca materialul genetic al unei anumite persoane fizice de sex masculin să fie folosit pentru a fecunda ovulul unei anumite paciente, aceasta neoferindu-și consimțământul nici pentru acțiunea de penetrare vaginală realizată de persoana juridică prin intermediul unor mașinării, nici pentru fecundarea cu respectivul material generic. Astfel, în această ipoteză, s-a realizat un act de penetrare vaginală de către persoana juridică care a dispus astfel prin intermediul administratorului acesteia fără consimțământul persoanei fizice vătămate (în prealabil imobilizată sau pusă în imposibilitatea de a-și exprima consimțământul prin administrarea unor somnifere), iar în urma acestei acțiuni victima a rămas însărcinată deoarece a fost introdus material genetic seminal în urma penetrării. Bineînțeles, un exemplu mai plauzibil ar fi cel în care varianta agravată în discuție s-ar reține în sarcina persoanei juridice în calitate de coautor, caz în care aceasta din urmă ar fi suficient să realizeze constrângerea, iar persoana fizică coautor să realizeze raportul sexual în urma căruia victima să rămână însărcinată.

Varianta agravată constând în „comiterea faptei prin folosirea unei arme sau prin amenințarea cu aceasta” considerăm că nu ridică probleme în ceea ce privește posibilitatea de a fi reținută în sarcina persoanei juridice. În calitate de coautor, persoana juridică poate realiza elementul constrângător, iar persoana fizică să realizeze amenințarea cu arma. Pot fi, de asemenea, imaginate ipoteze în care se poate realiza amenințarea cu arma de către persoana juridică. De pildă, dacă prin intermediul sistemului audio din sediul unei societăți se redau sunete amenințătoare ce îi impun persoanei fizice (victimă) să întrețină raportul sexual neconsimțit cu persoana fizică coautor după ce anterior persoana juridică coautor a acționat mecanismul de închidere automată a căii de ieșire din sediul său pentru ca persoana fizică coautor să realizeze elementul material sexual.

În ceea ce privește varianta agravată când „victimelor i s-a administrat, fără știința sa sau împotriva voinței sale, alcool sau orice substanță care îi afectează discernământul sau controlul acțiunilor sale”, considerăm că nu se ridică probleme în privința posibilității de a se reține în sarcina persoanei juridice. Astfel, de pildă, persoana juridică poate să acționeze un mecanism prin care, în interiorul sediului său, să fie eliberate prin aerul condiționat substanțe apte să îi producă victimei o stare de inconștiență, afectându-i controlul acțiunilor sale.

Dintre toate acestea, singura variantă agravată care creează premisele unei imposibilități de comitere pentru persoana juridică este varianta agravată constând „săvârșirea faptei de către o persoană care este membru de familie sau conviețuiește cu victima”, o persoană juridică neputând fi membru de familie cu o persoană fizică și nici nu poate conviețui cu aceasta. Bineînțeles, în lumina argumentelor prezentate anterior privind coautoratul, infracțiunea poate fi reținută în sarcina persoanei juridice chiar și în ipoteza

relației de familie sau a conviețuirii, iar această circumstanță este una reală, privitoare la faptă, astfel că se va răsfrânge și asupra persoanei juridice participante.

CONCLUZII

Lucrarea de față a explorat un teritoriu complex și delicat: răspunderea penală a persoanei juridice pentru infracțiuni contra libertății și integrității sexuale. Am reafirmat că principiul „entitățile juridice nu pot comite infracțiuni” a fost nu doar pus sub semnul întrebării, ci contestat, reevaluat și, în final, infirmat de legislația României în vigoare, o nouă paradigmă apărând: recunoașterea responsabilității penale a entităților juridice pentru fapte care, nu cu mult timp în urmă, se regăseau într-o zonă incompatibilă cu modul în care a fost concepută răspunderea penală în general și răspunderea penală a persoanelor juridice, în special. Totodată, evoluția legislativă în domeniul răspunderii penale a persoanei juridice este un exemplu relevant privind modul în care legislația trebuie să se adapteze la realitățile sociale și economice aflate în continuă schimbare.

În lumina celor analizate în prezenta lucrare, putem concluziona că în sarcina persoanei juridică poate fi reținută orice infracțiune contra libertății și integrității sexuale, însă în calitate de complice sau instigator. În privința reținerii în sarcina acestora a calității de autor sau coautor, lucrurile nu se bucură de o asemenea claritate. Din pricina sau datorită elementelor ce individualizează subiectul activ în cazul majorității infracțiunilor din acest capitol al Codului penal, singurele infracțiuni care au putut fi analizate au fost infracțiunea de „viol”, „agresiune sexuală” și „hărțuire sexuală”. Analizând caracterul de infracțiuni complexe prin absorbție ale violului și agresiunii sexuale și stabilind posibilitatea reținerii coautoratului în cazul acestora, am concluzionat că persoana juridică poate comite aceste infracțiuni în calitate de coautor (așa cum, de altfel, ar putea comite în aceeași calitate și infracțiunea de hărțuire sexuală). Cel mai dificil demers a fost reprezentat de identificarea unor exemple în care persoana juridică poate fi autor al infracțiunilor de viol și agresiune sexuală, caz în care, imaginația juridică ne-a îndemnat spre a considera că există ipoteze mai mult sau mai puțin plauzibile în care o persoană juridică poate comite de una singură și fără intervenția unei persoane fizice aceste două infracțiuni (în cazul violului, prin elementul material prevăzut în varianta asimilată).

Concluzia acestei lucrări nu este doar una juridică, ci și una morală. Este o chemare la acțiune pentru o reglementare edificatoare, în concordanță cu angajamentele internaționale pe care țara noastră și le-a asumat. Astfel, putem afirma că răspunderea penală a persoanei juridice în cazul infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale se află pe puntea dintre lipsa unei reglementări edificatoare și imaginație juridică.